

La populaziun da noss continent vegn adina pli veglia.

FOTO T. ZOETMULDER

Tginas vidas

Quants umans naschan en noss tschientaner?

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Co vai vinavant cun nossas pensiuns e cassas da malsaus? Quai sa dumondan blers en l'Europa. La populaziun da noss continent vegn adina pli veglia. Adina pli paucs giuvenstun purtar il burdi da fullas creschentas d'attempads.** Dalonder ina part dals projects dispittavels che fan ballucar il tron da chancelier federal Gerhard Schröder. Lezza inveteraziun da la populaziun na pertutga be l'Europa, mabain fa part d'ina tendenza globala che sa fa valair en pliras regiuns dal planet. «Birth Dearth» («scarsezza da naschientschas»), uschia tuna il titel principal da «Newsweek», magazin redigì a New York e stampà a Zofingen/AG, en ses numer dals 27 da settember (p. 54). La cuverta è anc pli drastica. Sut la lingua grossa «Baby Bust» («pop rut» per englais american current) ves'ins ina lingua che charrins da pop, nua che mo in è occupà e tschels èn vids. L'artitgel correspondent (pp. 54–58 e 63–65) merita l'attenziun da tgi che s'interessa per l'avegnir da la carstgaunadad.

Adina pli paucs pops

L'emprim cifras. Ellas din dapli che blers peds. «La fritgaivladad media globala per femna è smesada dapi 1970; lezza giada 6 uffants, oz 2,9. Ils demografis rapportan ch'i sminueschia vinavant, pli svelt che mai. La populaziun mundiala crescha anc adina: 6,4 milliardas oz, var 9 enturn 2050. Ma lura sminuesch'la andetg (...). Questa midada revoluziunara na deriva tant dals pajais sviluppads sco da quels che sa sviluppan (...). Per garantir la reproducziun d'ina societad, duain sias dunnas metter sin il mund ina media da 2,1 pops» (p. 56). Puspè cifras da fritgaivladad media: 1,8 per la Frantscha e l'Irlanda, 1,4 per tut l'Europa e per la Germania, 1,3 per il Giapun e Singapore, 1,2 per l'Italia e la Spagna, 1,17 per la Corea dal sid. L'autur dat ina entira glista da pajais cun «subreplacement fertility», pia ina fritgaivladad che na remplazza betg pli tuttas morts: L'Australia, la Brasilia, las duas Chinas, la Cuba, il México, la Tunesia, l'Uruguay, sco era «blers pajais da las Antillas» (p. 57) eap. Dentant è la Tunesia in dals paucs pajais islamics da la glista. L'Iran ed il Libanon èn per cupitgar. Ma l'Arabia saudita, patria da Bin Laden e blers da ses aderents, ha 5,7, la Palestina 5,9 ed il Jemen 7,2. «Las Naziuns unidas prevesan ch'il Proxim Orient dublia sia populaziun en ils ventg onns vegnents (da 326 a 649 milliuns) (...). Dentant deriva lez augment cunzunt da la mortalitad pli bassa dals uffants; la fritgaivladad proporziunala sminuescha pli spert ch'èn ils pajais sviluppads» (p. 57).

La ritgezza sa starmenta da parturir

Il sociolog Ben Wattenberg ha analisà

lez svilup en in cudesch entitulà «Fewer: How the New Demography of Depopulation Will Shape Our Future» («Pli paucs: Co vegn noss avegnir organisà da l'unda nova da depopulaziun?»). Wattenberg: «Mai dapi la muria gronda avant 650 onns n'èn la natalitad e fritgaivladad proporziunalas sminuidas talmain, uschè svelt, en uschè blers lieus» (cità p. 57). Quai declera'l cun la cumbinaziun da plis facturs: «La gliעד banduna la champagna dapertut e va a star en las citads, nua che passa la mesadad da la carstgaunadad vegn a viver l'on 2007. Ina giada en la citad, percorsch'ins ch'in uffant na saja pli in avantatg, mabain in burdi finanziel. Tranter 1970 e 2000 è la populaziun urbana da Nigeria creschida da 14 a 44% e quella da la Corea dal sid da 28 a 84% (...). Auters facturs sminueschan la fritgaivladad, per exempel il fatg che mattas adina pli numerusas van a scola e san leger e scriver, plinavant il divorzi, la stgatschada e la tendenza globala da maridar pli tard. En il davos decenni è il diever da cuntraceptivs creschì fitg ferm (...). En pajais sco l'India, oz la chapitala mundiala dal sida, contribuescha quest a sminuir la fritgaivladad; en Russia èsi l'alcoholissem, la sanadad publica manglusa e la polluziun industriala che fa donn als spermas. En l'Europa san ins gia daditg che la ritgezza sa starmenta da parturir; quai ves'ins uss er en l'Asia. Wattenberg: 'Il chapitalissem è il meglier cuntraceptiv'» (p. 58).

Ils Stadis unids creschan

Malgrad la fugia da la champagna sa reduceschan bleras citads. Quai ves'ins en Giapun, Russia e schizunt China, «nua ch'aglomeraziuns immensas sper il mar, sco Schanghai, creschan a cust da tozzels metropolas che n'han betg in tal cletg e vegnan dal main (...). Na fissi bun sche la populaziun da las citads sminuiss? Segir betg, tenor 'Citads che sa reduceschan', exposiziun nova a Berlin (...). En citads sco Detroit e Liverpool han stizuns serradas e chasas bandunadas augmentà la violenza (...). En ils pajais federativs novs da Germania dat or la regenza EUR 62,7 milliardas per demolir millis blocs d'abitaziuns bajegiads dal comunissem en aglomeraziuns e laschar l'erba crescer puspè» (p. 58). Detroit (Michigan) è situà sper il cunfin canadais. Sia reduenziun cuntrastescha cun l'augment general da la populaziun en ils Stadis unids (SU), dentant plitost en il Sid e la California: «Il dumber d'indigens para da restar pli u main constant, perquai che las naschientschas remplazzan bunamain las morts. Tiers vegn in'immigraziun remartgaba; ils SU èn l'unica naziun moderna che crescha vinavant. Wattenberg valitescha che sia populaziun creschia per 100 milliuns olmas durant ils proxims 45 onns e che l'Europa perdia pli

u main uschè bleras durant la medema perioda» (p. 64). Deriva lezza fritgaivladad relativamain auta da quel fundamentalissem cristian che sa fa valair adina dapli en ils SU? En mintga cas vegn l'immigraziun a rinforzar anc la cuminanza da linguatg spagnol en ils SU, la quala mantegna sia tschantscha perquai ch'il México e l'America centrala èn situads damanaivel.

Las migraziuns sco destin

Co va quai vinavant? «En in mund ideal dessi vistas grazia al foss adina pli profund tranter ils pajais ritgs che sa sminueschan ed ils paupers che creschan (...). Las tenutas sa midan. Avant diesch onns per exempel discurrivan Europeans da supprimer tuttafatg l'immigraziun. Or reconuschan els che lezza fa basegn; plaun a plaun entschaivan els a la projectar (...). Ma i pudess era succeder in augment da las tensiuns gia preschentas, tranter pievels che lessan preservar lur identitad naziunala e gruppas d'immigrants ch'empruvessan da fugir da la surpopulaziun e la mancanza da vistas (...). En il Proxim Orient e l'Africa dal nord furman ils dieschmilliuns giuvenstun Arabs la maioritad; almain la mesadad è dischoccupada» (p. 64). Ils 21 da settember 2001, curt suenter ils attentats da New York e Washington ha il «Corriere della Sera» (p. 13) publictà in appel da cardinal Giacomo Biffi, archuevglied da Bologna, a limitar l'immigraziun islamica e favurisar quella d'auters pajais. Tgi che guarda ina carta geografica e las cifras sura menziunadas percorscha la naivtad dal bun cardinal. Las bartgas marschas, surchargiadas d'immigrants illegals, che rivan adina puspè a Lampedusa u las Canarias na vegnan segir betg da pajais tradiziunalmain catolics sco la Brasilia u las Filipinas, mabain da l'Africa u dal Proxim Orient.

Muventar puspè il ciclus vital

Ma i pudess era dar vistas pli lusingiantas. «La Frantscha ed ils Pajais bass mainan politicas favuraivlas a las familias, gidond las femnas a cumbinar lavur e maternitad, da deducziun da taglias pervi d'uffants fin a lur tgira durant il di. Ils pajais scandinav han mantegnì lur natalitad cun mesiras generusas sco congedis per geniturs, assistenza medicala e lavur a temp parzial (...). Da l'autra vart fiss ina carstgaunadad pli pitschna quasi segir era megla dal punct da vista da l'ambient (...). La gliעד vivess pli ditg, cun ina vita pli sauna, almain en il mund sviluppà; ins pudess - e stuvev probablmain - lavurar pli ditg avant la pensiun (...). Las immobiglias vegnissan pli favuraivlas (...). Tgi sa? Cun dapli spazi ed ina vita pli bunmargada sa sentiss la giuventetgna forse stimulada da far quai ch'i fa basegn per survegna dal quai pops, muventond puspè il ciclus vital» (p. 65).